

A DIGITÁLIS ÖNKORMÁNYZÁS KIHÍVÁSAI ÉS LEHETŐSÉGEI –A RÉSZVÉTELISÉG ÚJ FORMÁI ÉS AZOK JOGI STÁTUSZA

I. A részvételiség és a digitalizáció metszéspontjai

A digitalizációs folyamatok az elmúlt évtizedekben szignifikánsan formálták át a modern demokratikus rendszerek működését. Ennek következtében a közigazgatási, önkormányzati struktúrák olyan új technológiai környezetbe kerültek, amely a polgárok és a hatalom kapcsolatának értelmezési kérdéskörében új formákat hozott létre egy új eljárási logika mentén. A részvételiség számára immár a digitalizáció kettős kihívást jelent: egyrészt a polgári részvétel lehetőségeit kibővíti, szélesebb rétegek számára teszi elérhetővé, másrészt pedig új alapokra helyezi a demokratikus legitimitáció kérdésének értelmezését is. Az OECD vizsgálatai szerint, melyek fókuszában a demokratikus innovációk állnak: a digitális eszközök alkalmazása „a politikai részvétel szerkezetének rendszerszintű átalakulásához vezet”, mivel új csatornái jelennek meg a polgárok közéleti szerepvállalásának.¹

Egyértelműen abba az irányba mutat a részvételiség elméleti keretrendszere, hogy a demokratikus működésnek a minősége már nem pusztán a formális intézmények meglététől függ, hanem attól is, hogy az állampolgári véleményeket milyen mértékben képes integrálni a döntésekbe. Az egyik hazai elemzés szerint a „visszacsatolás minősége” határozza meg a részvételiség demokratikus értékét: az eljárások eszerint akkor tekinthetők demokratikusnak, ha a lakossági észrevételek, javaslatok ténylegesen, érdemben beépülnek a döntéshozatalba.² E ponton válik a digitalizáció különösen jelentőssé, hiszen olyan mennyiségű állampolgári információt képes generálni és összegyűjteni, amely más, analóg körülmények között nem, vagy csak korlátozottan lenne hozzáférhető.

A digitalizáció közigazgatási dimenziója európai kontextusban is értelmezendő. Az elektronikus közigazgatás fejlődése az Európai Unióban nem pusztán adminisztratív modernizációt jelent, hanem az interoperabilitás, az egységes digitális szolgáltatási környezet és a transznacionális együttműködés strukturális megerősítését. Az interoperabilitási stratégiák (ISA, ISA² programok) kifejezetten arra irányulnak, hogy a közigazgatási rendszerek közötti digitális átjárhatóság biztosított legyen, és a szolgáltatások végponttól végpontig terjedően, egységes módon működjenek. Az uniós digitális egységes piac stratégiája szintén hangsúlyozza, hogy a gyors technológiai változásokhoz a jogalkotásnak is alkalmazkodnia kell, biztosítva a bizalmi és szabályozási garanciákat.³ Mindez azt jelzi, hogy a digitális önkormányzás nem izolált helyi fejlemény, hanem egy szélesebb európai közigazgatási modernizációs folyamat része.

Az is érzékelhető a magyar önkormányzati rendszerben, hogy a digitalizáció már nem tekinthető a közigazgatási működés periferikus elemeként, hanem a fejlődés egy meghatározó, és egyre fontosabb irányává válik. Az önkormányzati működés digitalizációja „mind szervezeti, mind társadalmi dimenzióban új elvárásokat teremt” – különösen a részvételi csatornák kiszélesedése és könnyebb elérhetősége révén.⁴ Tehát nem csupán a szolgáltatások hatékonyságát növeli a technológiai fejlődés, hanem teljesen új részvételi tereket is létrehoz: például az online konzultációkat, digitális bejelentőfelületeket, különféle települési (közlekedési) applikációkat, továbbá a közmeghallgatások és a döntés-előkészítés új formáit is új javaslattevési platformokon keresztül.

* PhD-hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem. Kutatási téma: A részvételi eszközök hatékonysága és alkalmazása az önkormányzatok döntéshozatali folyamataiban.

Nemzetközi összehasonlítás is mutatja, hogy az egyik legfontosabb motorjává vált a digitalizáció a részvételiségnek, a részvételi eszközök alkalmazásának. Az ENSZ e-kormányzati jelentése szerint elsősorban abban mérhető a digitális állam „érettsége”, hogy az elektronikus szolgáltatások milyen mértékben képesek a „kooperatív kormányzás” modelljét támogatni, amelyben a polgárok tényleges, releváns szereplői a közpolitikai folyamatoknak.⁵ A digitális eszközök – különösen az online kommunikációs rendszerek – a részvételt olyan tereken biztosítják, ahol a döntéshozók és az állampolgárok közötti interakció egyszerre válik gyorsabbá, dokumentálhatóbbá (így áttekinthetőbbé és rendszerezhetőbbé) és szélesebb körben hozzáférhetővé.

A részvételi költségvetések digitális formáinak nemzetközi elterjedése kifejezetten jól példázza a technológiai innováció társadalomra gyakorolt hatását. Az UN-Habitat 2015-ös összeállítás kimutatja, hogy a digitális részvételi költségvetések – elsősorban nagyvárosi környezetben – jelentősen képesek megnövelni a lakosság részvételi hajlandóságát, mivel alacsony belépési küszöbűvé válik az állampolgári javaslattevés és a szavazás is.⁶ Ugyanezt igazolják vissza magyarországi vizsgálatok is: az online felületekkel lebonyolított részvételi költségvetések több nagyvárosban a korábbi analóg részvételi arány többszörösét érték el, ami egyértelműen a digitális elérhetőségből fakad.⁷

A digitalizáció és a részvételiség metszéspontja ugyanakkor nem pusztán csak lehetőségeket teremt, hanem új kihívások elé állítja a jogi értelmezést is. A digitalizáció ugyanis olyan részvételi eszközöket hoz létre (online közmeghallgatás, elektronikus konzultáció, digitális bejelentés stb.), amelyek a hagyományos jogi fogalmi kategóriákba nem, vagy nem teljesen illeszthetők bele. Így egy sajátos paradoxont eredményez a jogi struktúra és a társadalmi gyakorlat közötti eltérés: a digitális részvétel egyre szélesebb körben válik ismertté és működik de facto, de jogi státusza gyakran nem kellő pontossággal szabályozott. Ez pedig nem csupán technikai kérdés, hanem a demokratikus legitimitációt érintő probléma, hiszen csak akkor válhat a döntéshozatal szerves részévé az online részvételiség, ha eljárási garanciái de iure is kellőképpen meghatározottak.

Így kettős folyamatként írható le a részvételiség digitalizációja: egyrészt új, horizontális irányú kommunikációs tereket teremt, másrészt újrafogalmazásra készíti a jogi környezetet is. A következőkben a céloom, hogy bemutassam azokat a társadalmi és technológiai jelenségeket, amelyek a digitális részvételi eszközök megjelenését meghatározzák, ezért a helyi részvételiség magyar jogi alapjainak áttekintésére térek át, különös tekintettel a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) részvételi intézményeire és arra, hogy a meglévő hagyományos jogi keretek hogyan viszonyulnak az új digitális részvételi formákhoz.

II. A magyarországi helyi részvételiség jogi alapjai

Csak akkor lehet koherens a digitális részvétel értelmezése, ha világosan látható, milyen jogi keretek között működtek eredetileg a részvételi intézmények a helyi önkormányzatok vonatkozásában.

A digitális részvétel demokratikus értéke ott válik ténylegesen stabil normává, ahol a jogalkotó országos szinten is meghatározza az online bevonási eljárások minimumszabályait. Erre már több, nemzetközi példát is láthatunk: Franciaország a Code des relations entre le public et l'administration⁸ (CRPA) keretében rögzíti az online konzultációk lefolytatásának és a döntéshozói visszacsatolásnak az eljárási garanciáit; Észtország Public Information Act⁹-je tör-

vényi szinten szabályozza az állampolgári javaslatok befogadását és nyomon követését; Brazília pedig a Marco Civil da Internet és a Lei da Transparência¹⁰ révén országos szintű digitális részvételi szten-dereket határoz meg.

Magyarországon a részvételiség tradicionális normatív alapjait a helyi önkormányzás alkotmányos szabályai és az Möt. tartalmazák.¹¹ Bár ezek a szabályok a demokratikus részvétel széles körű elismerésén alapulnak, ám a digitalizáció térnyerésével még megalkotásuk idején nem számoltak, és az a gyors társadalmi változás sem volt előrelátható, amely az online térbe helyezte a részvételt.¹²

Az Alaptörvény XXVIII. cikkében és az Möt.-ben jelenik meg a magyar jogrendben a helyi önkormányzáshoz való jog. Az alkotmányos szabályozás abból indul ki, hogy a helyi közügyek intézésének elsődleges szereplője maga a helyi közösség, amely részt vehet a helyi döntések megalkotásában közvetlen és közvetett eszközök útján is. Ebből az következik, hogy a részvételiség nem csupán egy formális technikai (vagy szervezeti) kérdés, hanem az egyik alappillére a demokratikus önkormányzatiság fogalmának.¹³ Az Möt. részvételi rendelkezései ugyanakkor a személyes jelenléthez, a fizikai fórumokhoz és ezek által a hagyományos kommunikációs csatornákat használó részvételi formákra épülnek – például a közmeghallgatásra, a helyi népszavazásra, a lakossági fórumokra.¹⁴

Azt feltételezik a jogszabályok, hogy a részvétel formális keretek között, időben és térben meghatározott módon történik. Azt tükrözi ez a megközelítés, hogy az Möt. megalkotásakor a helyi demokrácia gyakorlása még elsősorban a polgárok jelenlétéhez volt kötött, és a digitális eszközök még nem játszottak számottevő szerepet a közügyek közvetlen alakításában. A digitális részvételi eszközök ily megjelenése viszont olyan speciális helyzetet teremt, amelyben az Möt. (ezen) kategóriái részben alkalmatlanná válnak az új folyamatok formális leszabályozására.¹⁵

2.1. Az Möt. részvételi intézményei

A részvételi intézmények közül a törvény kiemelt szerepet tulajdonít a közmeghallgatásnak, amely az egyik legfontosabb fórumként funkcionál a helyi lakosság véleménynyilvánításának eszköztárában. Ez a jogintézmény egyszerre szolgálja a nyilvánosság tájékoztatását és a lakossági véleménynyilvánítást. A közmeghallgatás célja, hogy a képviselő-testület a képviselőknél keresztül közvetlen kapcsolatba léphessen a választókkal, és a lakosság megtehesse észrevételeit a helyi ügyekkel kapcsolatban.

A részvételi intézmények másik meghatározó eleme a helyi népszavazás, amely a közvetlen demokrácia eszköze. Ennek szabályozása szintén a hagyományos, analóg részvételi formákra épít. Emellett a törvény több informális, tanácskozó jellegű fórumot is nevesít, melyek célja, hogy a helyi közösség szereplői eljuttathassák javaslataikat, észrevételeiket, kérdéseiket a helyi önkormányzathoz.¹⁶

Így egy olyan korszak intézményrendszerét tükrözi vissza az Möt. részvételi eszköztára, amelyben a részvétel természetes, alapértelmezett tere a személyesen megszervezett fórum. Ez azonban a digitalizáció térnyerésével alapvetően változott meg. A törvény jelenlegi formájában a digitális részvételi formák nem jelennek meg mint önálló, elismert jogintézmények, ugyanakkor a gyakorlatban már egyre inkább meghatározó szerepet játszanak.¹⁷

2.2. A digitalizáció kihívása a hagyományos részvételi rendszerrel szemben

Az előzőekben ismertetett megállapítások szerint tehát kimondható, hogy ma már jól érzékelhető feszültség húzódik a hagyományos részvételi intézmények normatívái és a digitális részvételi gyakorlatok között. Már a hazai szakirodalomban is egyre hangsúlyosabban jelenik meg az a felismerés, hogy a részvétel formai és eljárási garanciái elveszítik relevanciájukat, ha a részvétel új, digitális térben zajlik, hiszen az önkormányzati rendszerek digitalizációja nem pusztán formális átalakulás, hanem olyan szerkezeti változás, amely új jogi eljárási logikák beépítését teszi szükségessé a hazai jogrendszerbe.¹⁸

Összefoglalva tehát a digitalizáció térnyerése a részvételiség hagyományos kereteit főleg három okból kérdőjelezi meg:

- Térbeli átalakulás: a közmeghallgatás eredetileg a fizikai nyilvánosság fórumaként működik; a digitális részvétel ezzel szemben decentralizált, időben elnyújtott és aszinkron módon is megvalósulhat.¹⁹

- A személyesség kérdésének változása: a digitális eszközök esetében az azonosítás és hitelesítés kérdése alapvető jogállami problémává válik – különösen online kérdésbeküldési, javaslattevési vagy konzultációs, szavazási folyamatokban.²⁰

- A visszacsatolás jogi kötöttsége: gyakran a digitális részvételi eszközök nem rendelkeznek olyan normatív háttérrel, amely kötelezné az önkormányzatot a vélemények értékelésére vagy valódi beépítésére. Ez a probléma visszatérően jelenik meg a részvételi költségvetések elemzéseiben is, amelyek – a magyar gyakorlatot vizsgálva – azt állapítják meg, hogy a digitális részvétel növekedése nem jár automatikusan együtt a demokratizálódás növekedésével.²¹

A fentiek mellett itt szükséges utalni az Alaptörvény XXVI. cikkére is, amely szerint az állam – működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében – törekszik az új műszaki megoldások és a tudomány eredményeinek alkalmazására. E rendelkezés az infokommunikáció alkotmányos elismerését jelenti, és európai összehasonlításban is sajátos megoldásnak tekinthető, mivel a modern technológiai eszközök alkalmazása expressis verbis jelenik meg az alaptörvényi szövegben.²² A XXVI. cikk így nem pusztán deklaratív modernizációs célkitűzés, hanem olyan alkotmányos irányelv, amely a közigazgatási működés – így az önkormányzati részvételi mechanizmusok – digitalizációját normatív alpra helyezi.²³

Ebből következően a digitális részvételi eszközök alkalmazása önkormányzati szinten nem csupán technológiai innovációként értelmezhető, hanem alkotmányos törekvésnek is, amely a hatékonyság, az átláthatóság és az esélyegyenlőség előmozdításához kapcsolódik. Ugyanakkor a jelenlegi részvételi szabályozás – különösen az Möt. keretei – még nem tükrözik teljes mértékben ezt az alkotmányos modernizációs irányt, ami tovább erősíti a hagyományos normatív struktúra és a digitális gyakorlat közötti feszültséget.

A digitalizáció egyszerre teszi szélesebbé, de bizonytalanabbá is a lakossági részvételt. Az online eszközök valós társadalmi igényeket szolgálnak, de a jogi szabályozás hiányosságai lassítják, hogy a részvételiség teljes értékűvé váljon a helyi döntéshozatalban.

III. A magyar digitális részvételiség fejlődése és jogi paradoxonjai

A magyar digitális részvételiség egy sajátos, kettős struktúrájú fejlődési folyamatot mutat: miközben gyorsan terjednek a digitális bevonási eszközök az önkormányzati gyakorlatban, a jogi szabályozás lassabban reagál, és gyakran az új eljárások működését nem képes teljes mértékben lekövetni. Így egy sor olyan ellentmondást hozott létre a gyakorlat és a norma közötti eltérés, amely egyaránt befolyásolja a digitális részvétel demokratikus értékét és jogi stabilitását. E ponton a kérdés már nem az, hogy a digitalizáció megjelent-e az önkormányzatiságban, hanem az, hogy miként lehet a gyors technológiai fejlődés mellett fenntartani a jogszerűség, az átláthatóság és az elszámoltathatóság követelményeit.

Az elmúlt évtizedben jelentősen felgyorsultak a hazai önkormányzatok digitalizációs folyamatai, különösen a nagy- és közepes városokban. Egy friss, empirikus vizsgálat szerint mára nem csupán az ügyintézés modernizációjának eszköze a digitalizáció, hanem a helyi demokrácia működését is erősen befolyásoló tényezővé vált: mind szélesebb körben épülnek a digitális platformokra az önkormányzati kommunikáció, a panaszkezelés, a döntés-előkészítés és a városfejlesztési folyamatok.²⁴ Az online közmeghallgatások, a városi applikációk, az interaktív konzultációs felületek vagy a részvételi költségvetések digitális formái ma már rendszeres gyakorlatnak számítanak, nem csak kivételes lehetőségeknek.

Ugyanakkor ezek az eszközök jórészt úgy jelentek meg a helyi gyakorlatban, hogy normatív minősítésük nem követte le a fejlődés

mértékét. A magyar önkormányzati jogban jelenleg nincs olyan törvényi kategória, amely kifejezetten szabályozná a digitális részvételi eljárásokat, legyen szó online kérdésküldésről, elektronikus konzultációról vagy digitális közmeghallgatásról. Az Möt. részvételi intézményeit meghatározó kategóriái továbbra is a személyes jelenlétre és a fizikai fórumokra épülnek, így a digitális részvétel sok esetben „szürke zónába” kerül: működik, társadalmilag elfogadott, de jogilag tisztázatlan keretek között.²⁵

A Covid-19 járvány időszaka különösen rávilágított erre. A veszélyhelyzet alatt az önkormányzatok hirtelen, egyre szélesebb körben kezdték alkalmazni az online közmeghallgatásokat és digitális tájékoztatási formákat, hogy fenntartsák a nyilvánossággal való kapcsolatukat. Ezek a gyakorlatok azonban normatív háttér hiányában „kényszer indukálta innovációként” működtek: vagyis olyan eljárásokká váltak, amelyek jogi kategóriaként nem léteztek, mégis betöltötték a részvételi funkciókat. A válság vége után a legtöbb önkormányzat továbbra is alkalmazta ezeket a digitális eszközöket – ami jól mutatja a társadalmi igényt a technológiai adaptációra. A jelenség azonban egyúttal felveti a jogbiztonság kérdését is, hiszen normatív szabályozás hiányában politikai és szervezeti megítéléstől függ a digitális részvétel tartóssága.²⁶

A paradoxon egyik legszembetűnőbb példája a részvételi költségvetések digitális formája. Az elmúlt években Magyarországon több város – például Budapest, Pécs, Szeged, Miskolc – is bevezetett online részvételi költségvetési eljárásokat, amelyek nagymértékben növelték a lakosság részvételi hajlandóságát. Budapesten a digitális felületen keresztül lebonyolított részvételi költségvetés részvételi aránya többszöröse volt a hagyományos, személyes részvételi folyamatoknak.²⁷ A részvételi költségvetés ugyanakkor – bár gyakorlati értelemben az egyik legjelentősebb részvételi innovációs eszköz – továbbra sem rendelkezik egységes, országos jogi szabályozással. A folyamat kereteit rendszerint a települési önkormányzatok saját rendelkezései határozzák meg, ami eltérő standardokat eredményez, így megnehezítve az egységes értelmezését a digitális részvételnek.

A másik jellegzetes jogi paradoxon az azonosítás és a hitelesítés kérdése. A hagyományos részvételi eszközök esetében az állampolgári jelenlét és a személyes azonosítás organikus módon biztosítja a részvétel hitelességét. Azonban a digitális térben az azonosítás módja, a jogosultság ellenőrzése és az adatok kezelése olyan kérdéseket vet fel, amelyekre a jelenlegi jogi szabályozás csak részben ad választ. Az online konzultációk vagy kérdésküldő felületek anonim módon működnek sok esetben, ami ugyan növeli a részvétel elérhetőségét, azonban csökkentheti a folyamat formalizáltságát és jogi érvényességét. Így egyre hangsúlyosabban ütköznek a digitális környezet sajátosságai a meglévő jogi környezet analogikus szemléletével.²⁸

Jól illusztrálják ezek a jogi és gyakorlati ellentmondások, hogy a digitalizáció nem csupán új részvételi lehetőségeket teremt, hanem új intézményi struktúrákat is kíván. Ezért újfajta garanciális igényt teremt a digitális csatornák terjedése: a részvétel csak akkor tekinthető érdemi demokratikus aktusnak, ha annak módja, adatkezelése és joghatásai is világosan rögzítettek.

IV. A digitális részvételi eszközökről

A digitalizáció előrehaladtával a helyi önkormányzatok egyre több olyan eszközt alkalmaznak, amelyek új formáit teremtik meg a lakossági bevonásnak. Míg az előzőekben láthattuk, hogy a digitális részvételiség gyors ütemben fejlődött ki a normatív háttér hiányában, jelen rész azt fogja bemutatni, hogy ezek az eszközök milyen típusokba rendezhetőek, illetve milyen társadalmi funkciókat töltenek be, valamint, hogy milyen jogi kérdéseket vetnek fel. A digitális részvételi eszközök közös sajátossága, hogy a részvétel tér- és időbeli korlátait számolják fel, ugyanakkor új, a hagyományos részvételi intézményekben olyan jogi problémákat hoznak létre, amelyek még a jogalkotás részéről tisztázásra szorulnak.

A működési hatékonysági zavarok egy része a magyar önkormányzati rendszerben éppen abból fakad, hogy a feladatellátásnak

a szerkezete és a jogszabályi környezete nem alkalmazkodott kellő mértékben a digitalizáció kínálta megoldásokhoz. Az elektronikus közigazgatási eszközök nem pusztán technikai modernizációt jelentenek, hanem a feladatmegosztás, a finanszírozás és az elszámoltathatóság átalakításán keresztül befolyásolják a helyi demokrácia működését is.²⁹

A digitális részvétel legerjedtebb eszközeinek – az online közmeghallgatásoknak – a működése alapvetően két részből áll: a videóközvetítésből és a kérdésküldési lehetőségéből. A példák azt mutatják, hogy ezek az eszközök akkor is képesek voltak fenntartani a nyilvánosság fórumát, amikor a hagyományos közmeghallgatás nem volt megszervezhető. Nemzetközi tapasztalatok is – például Helsinki, Barcelona – azt jelzik, hogy az online közmeghallgatások tartós beépülése a helyi deliberációba elsősorban azon múlik, hogy a résztvevők hiteles azonosítása és a kérdésküldés eljárásjogi státusza egyértelmű normatív alapokra kerül-e.³⁰ Itthon az online forma azonban az azonosítás módjáról, a kérdések hitelességének biztosításáról vagy a részvétel reprezentativitásáról olyan kérdéseket vet fel, amelyekre az Möt. jelenleg még nem ad válaszokat.

Egy másik meghatározó területet képviselnek az online konzultációs platformok. E felületek lehetővé teszik, hogy a lakosság kérdőívek és tematikus problématerképek révén fejthesse ki egy adott témával kapcsolatban a véleményét. A nemzetközi gyakorlat hangsúlyozza, hogy az online konzultációk akkor tölthetik be demokratikus szerepüket, ha a vélemények feldolgozása és értékelése átlátható eljárási keretek között történik meg. Az OECD által vizsgált párizsi példák egyaránt azt mutatják, hogy a konzultációk demokratikus értéke nagymértékben függ a visszacsatolási mechanizmusok intézményesítésétől.³¹ Azonban e konzultációk jogi státusza Magyarországon továbbra is tisztázatlan, így a lakossági visszajelzések kötelező ereje hiányzik. Ez a probléma a hazai kutatásokban is visszatér: elsősorban attól függ a konzultációk demokratikus értéke, hogy a döntéshozók miként képesek visszacsatolni az eredményeket, ám e folyamat ritkán intézményesített.³²

A digitális részvétel jelentős részét teszik ki a városi bejelentő- és kérdésküldő modulok (FixMyStreet, 311 Service, Járókelő.hu) is, amelyek egyre több településen működnek. Ezek a felületek jellemzően egyszerűen, könnyen használhatóak, amelyek célja a lakossági észrevételek gyors és folyamatos eljuttatása az önkormányzati adminisztrációhoz. Ezek az eszközök a „mikrorészvétel” formáját testesítik meg: vagyis nem feltétlenül vesznek részt az állampolgárok hosszabb deliberációs folyamatokban, de rendszeres, kis léptékű visszajelzéseikkel befolyásolják a helyi döntéshozatalt.³³ Itt az a jogi problémát, hogy a bejelentések elbírálásának keretei nem mindig egzakta: a válaszadási határidő nincs meghatározva, az eljárási rend, illetve az, hogy a beérkező információ hogyan is jelenik meg a döntés-előkészítésben.

A legsikeresebb és legdinamikusabban fejlődő digitális részvételi forma pedig a részvételi költségvetés alkalmazása. A nemzetközi szakirodalom szerint a digitális részvételi költségvetéseknek elsősorban az adja a hatékonyságát, hogy a javaslattétel és a szavazás folyamata teljes mértékben dokumentálható és átlátható módon történik.³⁴ Erre vonatkozóan leginkább Madrid és Reykjavík esetei váltak hivatkozási alapokká – ahol mérhetően növelte a részvételt és a folyamat elszámoltathatóságát a digitális döntéstámogató felületek bevezetése.³⁵ Hazánkban a részvételi költségvetés digitális bevezetése több nagyvárosban is jelentős mértékű társadalmi bevonódást eredményezett: az online rendszeren keresztül lebonyolított szavazások részvételi aránya többszöröse volt a hagyományos módszerek eredményeinek.³⁶ A jogi paradoxon ugyanakkor itt a legerősebb: a részvételi költségvetés sem országosan, sem pedig a legtöbb településen nem rendelkezik egységes, normatív eljárási keretrendszerrel. Ennek következtében a jogi kötőereje a digitális úton meghozott döntéseknek gyenge, és a folyamat hitelessége nagymértékben függ a helyi adminisztratív gyakorlatoktól.

E kihívásokra részben választ ad a budapesti gyakorlat, amelyben a részvételi költségvetés intézményes kereteit a 21/2023. (X. 6.) Főv. Kgy. rendelet teremti meg, amely elsőként rögzíti a részvételi el-

járás teljes folyamatát: az ötletek benyújtásától a szakmai értékelésen át egészen a szavazás és a döntéshozatal rendjéig. A rendelet külön kiemeli az *egyenlő bánásmód, az átláthatóság és a részvételiség* elvét, mint olyan alapvető normákat, amelyek nélkül a digitális bevonás nem tekinthető demokratikusan legitim gyakorlatnak.

A szabályozás egyértelművé teszi, hogy a részvételi költségvetés Budapesten nem pusztán innovatív kormányzási eszköz, hanem jogilag formalizált, a helyi önkormányzati döntéshozatal részévé tett eljárási mechanizmus.³⁷

Tovább erősítik a szabályozás jelentőségét a tényleges részvételi adatok, amelyek jól szemléltetik, hogy milyen mértékben bővíti a társadalmi bevonódást a digitalizáció. *A főváros által közzétett összesítések alapján az első teljes részvételi költségvetési ciklusban (2020–2021) 687 ötlet és mintegy 13 000 szavazó vett részt. A 2021–2022-es ciklusban 615 ötlet és 22 000 szavazó, a 2022–2023-as ciklusban 598 ötlet és 25 000 szavazó, míg 2024-ben közel 700 ötlet és több mint 29 000 szavazó jelent meg az online felületeken.* Ezek a számok jól mutatják, hogy a digitális platformok nagyságrendekkel szélesebb társadalmi rétegek számára teszik elérhetővé a döntéshozatalhoz kapcsolódó javaslattevés és szavazást, mint a korábbi, személyes jelenlétre épülő részvételi formák.³⁸

Az önkormányzati, városi applikációk – legyen itt szó hibabejelentésről, környezetfigyelésről, közlekedési információkról vagy közösségi tervezésről – a részvételiségnek egy teljesen új horizontját nyitják meg. Ezek az eszközök olyan, folyamatosan működő kommunikációs csatornákat hoznak létre, amelyek a részvételt nem egy-egy alkalomhoz, hanem a mindennapi, hétköznapi városi létehez kötik. Ezek a platformok képesek növelni a lokális társadalmi kötődést és az urbanisztikai döntéshozatal átláthatóságát is,³⁹ jogi szempontból viszont sajátos adatvédelmi és adatkezelési problémákat vet fel ezeknek az applikációknak a használata: az adatgyűjtés jogalapja, mennyisége, célhoz kötöttsége, az adatkezelői felelősség, valamint a felhasználói azonosítás normatív megalapozása továbbra is hiányos.

Így mondható, hogy kettős következménnyel jár a digitális részvételi eszközök elterjedése: egyrészt szélesíti a részvétel társadalmi bázisát, növeli az elérhető vélemények sokszínűségét, és elősegíti a lokális szintű döntések átláthatóságát, másrészt azonban ezek az eszközök olyan új jogi problémákat teremtenek, amelyeket a hagyományos részvételi intézményekhez igazodó szabályozás egyelőre nem tud kezelni. Az egyik legnagyobb akadály annak, hogy a részvételi innovációk tartósan beépüljenek az önkormányzati döntéshozatalba, hogy a digitális eszközök jogi státuszai még nem kellően körülírhatóak. E kihívások pedig egyértelműen jelzik, hogy a digitális részvételi eszközök nem értelmezhetők egyszerű kiterjesztéseként a meglévő jogi kategóriáknak.

V. A jogi keretrendszer reformjának szükségessége és a digitalizált részvételiség jövője

A fentiekre tekintettel megállapítható, hogy a digitális részvételi eszközök gyors ütemű fejlődése a magyar jogszabályi környezet reagálási képességét jelentősen meghaladta. Olyan új részvételi formákat hoztak létre a digitalizáció társadalmi és technológiai folyamatai, amelyek a hagyományos önkormányzati jogintézmények mellett és részben azokon kívül működnek, miközben az Möt. továbbra is a fizikai részvételi formák struktúrájához igazodik. Ez a már ismert kettősség az egyik legfontosabb érv, hogy elkerülhetetlen immár a jogi keretrendszer reformja, mivel a részvételiség digitális formái demokratikus jelentőségük ellenére ma több ponton is szabályozatlanul működnek.⁴⁰

A részvételi mechanizmusok és a digitális csatornák közötti eltérés legszembevetőbb formája, hogy a jogalkotó továbbra is a személyes jelenlétet, térben és időben kötött eljárásokhoz igazítva kezeli a részvétel fogalmát. Az Möt. részvételi intézményei olyan normatív kereteket hoztak létre, amelyek nem számoltak a digitalizációval. Azonban egyre több település alkalmazza már az online közmeghallgatást, digitális konzultációt vagy elektronikus kérdésbeküldő

rendszer, amelyek működése nem minden esetben illeszthető be a hatályos törvényi kategóriákba.⁴¹

A digitális részvétel jogi reformjának szükségességére a hazai szakirodalom is egyértelműen rámutat. A digitális kormányzás alapvető sajátossága, hogy az eljárások mögött „egyértelmű hatáskör-meghatározásnak és részletes normatív háttérnek kell állnia”, ellenkező esetben a digitalizáció jogbizonytalanságot eredményez.⁴² Ehhez az is hozzájárul, hogy az önkormányzati digitalizáció jelenleg túlnyomórészt gyakorlati innováció, amelyet nem követett megfelelő mértékben a szabályozás.⁴³ Ennek következtében a digitális részvételi eszközök normatív megalapozásának hiánya így vált rendszerszintű problémává.

A digitális részvétel egyik legfontosabb jogi kihívása az adatvédelem kérdése is. Az állampolgári részvétel új digitális csatornái belépési küszöböt jelentenek, de ha nem gondoskodunk az adatvédelmi és hozzáférési feltételekről, az társadalmi-politikai egyenlőtlenségeket mélyíthet, vagy egyes csoportokat kizárhat az alapjogaik gyakorlásából.⁴⁴

A digitális konzultációk, kérdésbeküldő modulok és részvételi költségvetések mind személyes adatok kezelésével járnak, amelyekre a jelenlegi önkormányzati szabályozás nem kínál egységes eljárási modellt. Az adatkezelési és azonosítási bizonytalanságok a digitális térben különösen élesen jelennek meg, mivel a részvétel hiteles és a bizalom alapvetően függ a technikai és jogi garanciáktól.⁴⁵ Ezek hiányában a digitális részvétel sérülékenyebb lehet mind a visszaélésekkel, mind pedig a transzparencia hiányával szemben.

A jogi reform szükségességét erősítik a nemzetközi példák is. Az OECD részvételi eszközökről szóló jelentése kiemeli, hogy azokban az országokban, ahol a digitális részvételi folyamatok világos jogi szabályozást kaptak, magasabb a lakossági részvétel, átláthatóbb a döntéshozatal és erősebb a demokratikus legitimitáció.⁴⁶ Ugyanígy az ENSZ e-kormányzati értékelése arra hívja fel a figyelmet, hogy a digitális állam érettség nem választható el attól, hogy a részvételi eljárások mennyire vannak jogilag megtámasztva.⁴⁷

A magyar rendszer esetében különösen releváns a részvételi költségvetés kérdése, amely egyértelműen igazolja, hogy a digitális részvételi költségvetések jelentősen növelik a részvételi hajlandóságot, ugyanakkor normatív rögzítés hiányában a folyamat elsősorban politikai vállalásként működik, nem pedig jogi garanciákra épülő eljárásként, következtetésképp a részvételi költségvetések tartós működéséhez olyan eljárási szabályokat kellene ténylegesen rögzíteni, amelyek meghatározzák a javaslattevés, értékelés, szavazás és megvalósítás pontos kereteit is.⁴⁸

A digitális részvétel jogi értelmezése során nem hagyható figyelmen kívül az Alaptörvény XXVI. cikke sem, amely szerint az állam – működésének hatékonysága, a közszolgáltatások színvonalának emelése, a közügyek jobb átláthatósága és az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében – törekszik az új műszaki megoldások és a tudomány eredményeinek alkalmazására.⁴⁹ A rendelkezés sajátossága, hogy az infokommunikációt alkotmányos szintre emeli, és ezzel normatív irányt jelöl ki az állami működés modernizációja számára. A szakirodalom rámutat, hogy a szabályozás európai összehasonlításban is egyedülálló, mivel az infokommunikáció alkotmányos elismerése explicit módon jelenik meg az alaptörvényi szövegben.⁵⁰

Ebből következően a digitális részvételi eszközök alkalmazása önkormányzati szinten nem pusztán technológiai innovációként, hanem alkotmányos célkitűzés mentén értelmezhető fejlesztési irányként is felfogható. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy míg az Alaptörvény deklaratív módon ösztönzi az új műszaki megoldások alkalmazását, addig a részvételi intézményekre vonatkozó tételes szabályozás – különösen az Möt. – még nem tükrözi teljes mértékben e modernizációs imperatívust.

A jogi keretek modernizációja több irányban is szükséges. Egyrészt az Möt. módosítása annak érdekében, hogy a digitális részvételi formák törvényi szinten definiálva legyenek, másrészt elengedhetetlen az önkormányzati adathasználat és azonosítás egységes szabályozása, végül pedig célszerű olyan országos részvételi minimumszabályok megalkotása, amelyek biztosítják az egyenlő hozzá-

férést, az átláthatóságot és a döntések visszacsatolását – így nem maradna a digitális részvétel a helyi jó gyakorlatok eseti eredménye.

A digitalizált részvételiség jövője nagyban függ attól, hogy a jogalkotás képes lesz-e vajon lépést tartani a társadalmi innovációkkal. A digitális demokráciára nem lehet pusztán technikai fejlesztések összességéként tekinteni, sokkal inkább egy összetett normatív átalakulási folyamatként kell szemlélnünk: hiszen ez annak a módja, ahogyan az állam és a polgárok kapcsolatát létesítene. Ha a jogi keretrendszer képes befogadni a digitális részvétel formáit, a helyi demokrácia átláthatóbbá, befogadóbbá és tartósan legitimebbé válhat.

VI. Konklúzió – A digitális részvétel normatív és demokratikus jelentősége

A tanulmány rámutatott, hogy a digitalizáció térnyerésével a helyi demokrácia működése olyan átalakuláson megy keresztül, amely a részvétel hagyományos logikáját alapjaiban írja át. A digitális eszközök megjelenése nem csupán kibővíti a bevonódás lehetőségeit, hanem újrastrukturálja a polgárok és az önkormányzatok közötti viszonyrendszert.

A digitális részvétel demokratikus értéke nem magából a technológiából fakad, hanem abból, hogy a folyamatok rendelkeznek-e jár-

ható, átlátható és számonkérhető eljárási keretekkel. A magyarországi példák azt mutatják, hogy az online bevonási eszközök jelentősen növelik a társadalmi aktivitást, ám tartósságukat és hitelességüket alapvetően az határozza meg, hogy a jogalkotás képes lesz-e egyértelmű státuszt és követelményrendszert rendelni hozzájuk. Ha a szabályozási környezet lépést tart a társadalmi innovációkkal, a digitális részvétel valódi demokratikus erőforrássá válhat. Ennek hiányában azonban fennáll a veszélye, hogy a digitális bevonás csak formális lehetőség marad, amely nem képes tartósan erősíteni a közpolitikai folyamatok minőségét.

A digitalizációt ezért nem tekinthetjük csupán technikai modernizációs iránynak, hanem sokkal inkább a helyi önkormányzatiság szerkezeti és normatív megújulásának kulcselemének. A részvétel minősége hosszú távon attól függ, hogy ez a két dimenzió képes-e egymással összhangba kerülni. A nemzetközi gyakorlatok azt jelzik, hogy azokban a rendszerekben válik a digitális részvétel tartósan legitim és kiszámítható intézménnyé, ahol a jogalkotás országos szinten is képes stabil, átlátható és kötelező érvényű eljárási kereteket kialakítani. A magyar helyi demokrácia jövőbeli fejlődése így végső soron azon múlik, hogy a szabályozás képes-e integrálni ezeket a tapasztalatokat és a digitális részvételt a helyi döntéshozatal teljes jogú elemévé tenni.

Jegyzetek

- OECD: *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions*, 2020 https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en.html (Letöltve: 2025. november 1.)
- KÁKAI László: Állampolgári bevonás járvány idején: részvételi költségvetés az önkormányzati döntéshozatalban, *Comitatus* 32. évf. 243. sz., 2022, p.51.https://epa.oszk.hu/03900/03942/00029/pdf/EPA03942_comitatus_2022_243_050-056.pdf (Letöltés: 2025. november 1.)
- CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs: Új trendek Európában az elektronikus közigazgatás területén, *Glossa Iuridica*, 2017/3–4., 88–89. o.
- MAROSI György Csongor: A digitalizáció fejlődése az önkormányzatok működése során. *Polgári Szemle*, 20. évf. 4–6. sz., 2024, p. 145–147. <https://real.mtak.hu/211304/1/1024307ps20241112.pdf> (Letöltve: 2025. november 2.)
- United Nations: *UN E-Government Survey 2022.*, pp. 109–110. <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Chapter%203.pdf> (Letöltve: 2025. november 1.)
- Yves CABANNES: *Participatory Budgeting Worldwide*. UN-Habitat, 2015., pp. 4–9 https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=Uh0gvgeD08IC&oi=fnd&pg=PA27&dq=Yves+Cabannes:+Participatory+Budgeting+Worldwide.+UN+Habitat,+2015.&ots=_Ojw_gZ1zi&sig=dyNwqJSt8JyXrOKYdrErQCVBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Yves%20Cabannes%3A%20Participatory%20Budgeting%20Worldwide.%20UN-Habitat%20202015.&f=false (Letöltve: 2025. november 18.)
- NÉMETH Márton: Az állampolgári részvétel új intézményeinek hazai tapasztalatai. *Polgári Szemle*, 2022/1–3., pp. 338–350.
Itt lásd még: <https://otlet.budapest.hu/>
- Code des relations entre le public et l'administration, L.131–1–L.132–3 https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000031366350/ (Letöltve: 2025. november 30.)
- Public Information Act (Avaliku teabe seadus), §§ 28–33, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/505042019004/consolide/current> (Letöltve: 2025. november 30.)
- Marco Civil da Internet (Law No. 12.965/2014), Arts. 24–32; valamint Lei Complementar 131/2009 (Lei da Transparência). https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/_ato2011-2014/2014/lei/12965.htm, https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/leis/LCP/Lcp131.htm (Letöltve: 2025. november 30.)
- Magyarország helyi önkormányzatról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mótv.) 54–55. §.
- MAROSI György Csongor: A digitalizáció fejlődése az önkormányzatok működése során. *Polgári Szemle*, 20. évf. 4–6. sz., 2024, p. 139–140. <https://real.mtak.hu/211304/1/1024307ps20241112.pdf> (Letöltve: 2025. november 2.)
- KÁKAI László: Állampolgári bevonás járvány idején: részvételi költségvetés az önkormányzati döntéshozatalban, *Comitatus*, 32. évf. 243. sz., 2022, pp. 142–142. https://epa.oszk.hu/03900/03942/00029/pdf/EPA03942_comitatus_2022_243_050-056.pdf (Letöltés: 2025. november 1.)
- Mótv. 53–60. §.
- MAROSI György Csongor: i. m., pp. 142–144.
- Mótv. 54–56. §.
- MAROSI György Csongor: i. m., p. 146.
- Uo., pp. 144–149.
- BRÓDY Luca Sára: Társadalmi részvétel a városfejlesztésben: változó szerepek Budapest tereinek alakításában. *Tér és Társadalom*, 2022/36-1. sz. <https://real.mtak.hu/138886/1/3359.pdf> (Letöltve: 2025. november 5.), pp. 10–12.
- HOFFMAN István – PÁLNÉ KOVÁCS Ilona – PÉTERI Gábor: A magyar önkormányzati rendszer megújulásának irányai. *Polgári Szemle*, 17. évf. 4–6. sz., 2021, pp. 10–12. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/polusok/article/view/5093/5037> (Letöltve: 2025. november 10.)
- NÉMETH Márton: Az állampolgári részvétel új intézményeinek hazai tapasztalatai. *Polgári Szemle*, 2022/1–3., pp. 347–350., https://epa.oszk.hu/00800/00890/00075/pdf/EPA00890_polgari_szemle_2022_01-03_338-350.pdf (Letöltve: 2025. 11. 15.)
- CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs: Infokommunikáció az Alaptörvényben. In: RIXER Ádám (szerk.): *Állam és közösség: Válogott közjogi tanulmányok Magyarországon*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012, 280–282. o.
- Uo. 283–284.
- MAROSI György Csongor: A digitalizáció fejlődése az önkormányzatok működése során. *Polgári Szemle*, 20. évf. 4–6. sz., 2024, p. 145–149. <https://real.mtak.hu/211304/1/1024307ps20241112.pdf> (Letöltve: 2025. november 2.)
- CZEKMANN Zsolt: *Információs társadalom és elektronikus kormányzat Magyarországon*. PhD értekezés, Miskolci Egyetem, 2016, p. 89. https://web.uni-miskolc.hu/~wwwdeak/czekmann_zsolt_ert.pdf?utm_source=chatgpt.com (Letöltve: 2025. november 4.)
- HORVÁTH Dominik: A digitális kormányzás fogalmáról, *Közigazgatás-Tudomány*, 2024/4-1., pp. 63–65. <https://kozizgagatstudomany.hu/index.php/kozigtud/article/view/72/114> (Letöltve: november 4.)
- NÉMETH Márton: Az állampolgári részvétel új intézményeinek hazai tapasztalatai. *Polgári Szemle*, 2022/1–3., pp. 338–350.
- BRÓDY Luca Sára: Társadalmi részvétel a városfejlesztésben: változó szerepek Budapest tereinek alakításában. *Tér és Társadalom*, 2022/36-1. sz. pp. 85–89., 95–96. <https://real.mtak.hu/138886/1/3359.pdf> (Letöltve: 2025. november 5.)
- CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs: A helyi önkormányzatok működésének hatékonysági anomáliái és azok megoldási kísérletei a rendszerváltozást követően, különös tekintettel az elektronikus közigazgatási megoldások elterjedésére. *Glossa Iuridica*, 7(3–4), pp. 187–190., 2019/2020., https://epa.oszk.hu/05300/05366/00006/pdf/EPA05366_glossa_2019_03-04_187-202.pdf (Letöltve: 2025. november 13.)
- OECD: *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions*. OECD Publishing, 2020, pp. 158–160., 163–165.
- Uo. pp. 166–168.
- MAROSI György Csongor: A digitalizáció fejlődése az önkormányzatok működése során. *Polgári Szemle*, 20. évf. 4–6. sz., 2024, p. 51–52. <https://real.mtak.hu/211304/1/1024307ps20241112.pdf> (Letöltve: 2025. november 2.)
- CZEKMANN Zsolt: Az egyén és az állam kapcsolatának megváltozása az IKT hatására – az e-demokrácia fogalmi alapjai, pp. 31–37, *Miskolci Jogi Szemle*, 2020. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/10809/7_czekmann_zsolt_t%C3%B6rdelt.pdf (Letöltve: 2025. november 7.)
- WAMPLER, Brian – McNULTY, Stephanie – TOUCHTON, Michael: Participatory Budgeting: An Evidence-Based Assessment of the Impact on Public Finance, Management, and Accountability. *Dialog Global*, 2017, pp. 15–21. https://skew.engagement-global.de/files/2_Mediathek/Mediathek_Microsites/SKEW/Publikationen/Publikationen_Archiv/Schriftenreihe_Dialog_Global/skew_dialog_global_no25_participatory_budgeting_study.pdf (Letöltve: 2025. november 8.)
- DAVIES, Jonathan – PROCTER, Rob: *Online platforms of public participation – a deliberative democracy or a delusion?* 2020 <https://arxiv.org/pdf/2009.14074> (Letöltve: 2025. 12. 01.)
- NÉMETH Márton: „Az állampolgári részvétel új intézményeinek hazai tapasztalatai.” *Polgári Szemle*, 2022/1–3., pp. 338–350.

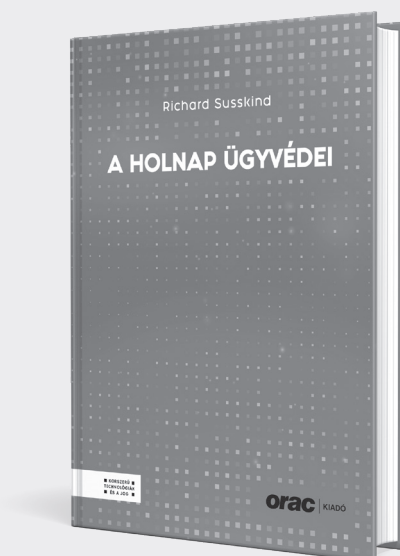
- 37 Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlésének 21/2023. (X. 6.) önkormányzati rendelete a fővárosi közösségi költségvetési program általános szabályairól <https://net.jogtar.hu/rendelet?council=fovaros&dbnum=104&docid=A2300021.FOV&searchUrl=/rendelet-kereso/gyors?council%3Dfovaros>.
- 38 BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA: Participatory Budgeting in Budapest. (Letöltve: <https://otlet.budapest.hu/files/participatory-budgeting-in-budapest.pdf>)
- 39 Bródy Luca Sára: Társadalmi részvétel a városfejlesztésben: változó szerepek Budapest tereinek alakításában, *Tér és Társadalom*, 2022/36-1.sz.<https://real.mtak.hu/138886/1/3359.pdf> (Letöltve: 2025. november 5.), pp. 85–87.
- 40 MAROSI György Csongor: A digitalizáció fejlődése az önkormányzatok működése során. *Polgári Szemle*, 20 évf. 4–6. sz., 2024, p. 139–150. <https://real.mtak.hu/211304/1/1024307psz20241112.pdf> (Letöltve: 2025. november 2.)
- 41 HOFFMAN István – PÁLNÉ KOVÁCS Ilona – PÉTERI GÁ-

- bor: A magyar önkormányzati rendszer megújulásának irányai. *Polgári Szemle*, 17. évf. 4–6. sz., 2021, pp. 10–12. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/polusok/article/view/5093/5037> (Letöltve: 2025. november 10.)
- 42 HORVÁTH Dominik: A digitális kormányzás fogalmáról. *Közigazgatás-Tudomány*, 2024/4-1., 4. p. <https://kozigazgatastudomany.hu/index.php/kozigtud/article/view/72/114> (Letöltve: november 4.)
- 43 MAROSI György Csongor: i. m., p. 146.
- 44 CSERVÁK Csaba: A digitalizáció hatása az alapjogok gyakorlására és érvényesítésére. In: *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, 2020, p. 62. https://ajk.kre.hu/images/doc6/PR/A_digitalizacio_hatasa_az_egyes_jogteruleteken_1.pdf.
- 45 BRÓDY Luca Sára: Társadalmi részvétel a városfejlesztésben: változó szerepek Budapest tereinek alakításában. *Tér és Társadalom*, 2022/36-1.sz.<https://real.mtak.hu/138886/1/3359.pdf> (Letöltve: 2025. november 5.), p. 11–13.

- 46 OECD: *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions*. Paris, OECD, 2020., https://www.oecd.org/en/publications/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en.html (Letöltve: 2025. november 11.), pp. 34–35., 43., 128–129.
- 47 UNITED NATIONS: *UN E-Government Survey 2022*. New York, United Nations, 2022, <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%202022.pdf> (Letöltve: 2025. november 18.) pp. 38–41.
- 48 NÉMETH Márton: „Az állampolgári részvétel új intézményeinek hazai tapasztalatai.” *Polgári Szemle*, 18. évf. 1–3. sz., 2022, pp. 338–350.
- 49 Alaptörvény XXVI. cikk; elemzés: CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs: Infokommunikáció az Alaptörvényben, in: RIXER Ádám (szerk.): *Állam és közösség*, Budapest, 2012, 282. o.
- 50 Uo., 280–281. o.

A HOLNAP ÜGYVÉDEI

Bevezetés a jövőbe

SZERZŐ:

Richard Susskind

FORDÍTÓ:

Tancsik Annamária

SOROZATSZERKESZTŐ:

Osztovits András

ÁRA: 10 000 Ft

Susskind professzor e kötete tagadhatatlanul ötvözi a gyakorló jogász tapasztalatait, az üzletviteli tanácsadó lényeglátását és a jogászprofesszor fogalomalkotási kifinomultságát.

A magyar nyelven most megjelenő mű eredeti stílusban és tudományos alapossággal, mégis közérthetően írja le az egyre dinamikusabb technológiai fejlődés eredményeként éppen a „kvantumugrás” állapotában lévő jogász szakmák – ideértve az ügyvédség mellett a jogtanácsosi és bírói tevékenység – jelenlegi helyzetét és potenciális fejlődési irányait.

A könyv adekvát problémafelvetései és meggyőző megoldási javaslatok minden irodavezető ügyvéd és jogi igazgató számára hasznos nézőpontokat vázolnak fel és teszik a művet a – jogász szakterületen ritkaságszámba menő – menedzser-szakirodalom kiemelkedő alkotásává. Ezzel együtt az angol nyelven már harmadik kiadásánál tartó kötet az ügyvédi (jogi tanácsadói) professzió rendkívül alapos marketing- és üzemgazdasági szempontú elemzése révén a jogi szektor iránt érdeklődő technológiai és pénzügyi befektetők, tanácsadók számára is kiemelten hasznos olvasmány lehet.

Fenyőházi András
ügyvéd, CERHA HEMPEL Budapest (partner)

orac.hu > Általános